

ĐURĐICA ČILIĆ

FAFARIKUL

Đurđica Čilić

FAFARIKUL

disput

Zagreb, 2020.

za Anu i Jurja

Umjesto životopisa

Najviše volim onaj trenutak kad se odlučim da ću prevesti neku pjesmu, napisati priču, kad tek počnem raditi na novom članku ili pisati referat za konferenciju. Jedino tad sva gorim. Sve ostalo je manje-više otaljavanje.

Nama, podanicima *frissona*, počeci su sve što imamo.

Četiri puta Petrova tri

Kad sam prvi put išla darovati krv, sa mnom je išao moj muž, da mi pravi društvo. Ja sam mu logoreično objašnjavala koliko je to važno i za onog koji daje i za onog koji prima, i kako je krv doslovno i metaforički dar od srca, i kako je dirljiv osjećaj pomoći nekome koga nikad nećeš vidjeti, i da je krv, ta simbolička tekućina, jedna od velikodušnijih stvari koje možemo dijeliti, a da opet uvijek ostane dovoljno i za nas. Kad smo se pojavili pred medicinskom ekipom koja je taj dan došla na Filozofski i u najvažnijoj dvorani primala moje kolege, medicinski tehničar me pozdravio, odmjerio stručnim okom i rekao: “Ne može, premršavi ste.” Ja sam, s očima u plicaku nadirućih suza, najljubaznije rekla: “Ali molim vas, zdrava sam, stalo mi je...”, a on je decidirano odvratio: “Ne, žao mi je”, te zatim pogledao mog mladolikog, zdravog muža, čije tijelo na svim jezicima poručuje da se predano bavi sportom i da je u vrhunskoj formi, pa dodao: “ali može gospodin, ako je voljan...” Tako ja taj put nisam dala svoju krv, ali dala sam iz svoje obitelji, ako se to broji.

Dvije godine kasnije, dva kilograma deblja, idem darovati krv. Tehničar, ovaj put neki šaljivdžija, odmah me je s vrata diskvalificirao: “Ne može. Udebljajte se pa dođite. Trenutno izgledate kao da vama treba dati krv.”

Treći put dolazim u Petrovu ništa punašnija, ali bitno samopouzdanija, i odmah krećem asertivno: “Znam da biste htjeli da sam deblja, ali sad sam u svojoj najdebljoj fazi, više kila nego sad imam jedino kad sam trudna. Dopustite mi da dam krv, nećete požaliti! Zdrava sam, istrčim dvanaest kilometara u pedeset minuta, kvalitetno se hranim, u odličnoj sam formi.” Tehničar je savladan, marširam u salu u kojoj leže krupni muškarci koji izgledaju kao da se na kauču upravo odmaraju od obilnog ručka. Sestre me polegnu, vežu mi gumom ruku iznad lakta, daju lopticu u šaku, ubadaju iglom jednom, dvaput, triput. Potom misle da su uspjele, ja gnječim lopticu, ponosna sam, zamišljam koga spašavam svojom krvlju, samoj sebi u tom trenutku vrijedim za dvoje. Međutim, vrećica koja leži na stoliću koji se klacka – ne puni se, ali se koža na mojoj ruci vidno nadima. Zovem sestru, ona paničari, kaže da je žila probijena, ali ne vadi iglu, kruži oko mene, očekuje da sama riješim problem ili ako ne ja, onda moja krv, da će skužiti kako se proljeva uzalud pa se uredno vratiti u žile. Snebivamo se obje, ja konačno dozivam stariju sestru koja ulijeva povjerenje, prilazi mi, jedan pogled je dovoljan, podiže glas na mladu sestru, šalje je u drugu prostoriju kao u ćošak, meni je slabo, ruka me sve jače boli... Petnaest minuta kasnije prolazim kroz špalir zaposlenika u Petrovoj, svi mi se ispričavaju što su mi probili žilu i daju mi da besplatno ručam u bolničkom restoranu bezukusnu rižu i dva nedopečena krilca. Jedem da ih ne uvrijedim, kao da sam ja nešto kriva. Dva dana kasnije cijela mi je ruka u podljevima koji su potom svaki dan druge boje i djeca mi ne daju da ih grlim jer me se boje. Mlađe dijete pita hoće li mi ruka otpasti. Kažem da neće, ali nisam sasvim sigurna u to.

Četvrti pokušaj se događa prvog dana našeg ovogodišnjeg ljetovanja. Tek što smo se djeca i ja iskricali na otok,

s ulaznih vrata Doma kulture mami nas plakat s pozivom na dobrovoljno davanje krvi. Oduševljena sam, kakav dobar znak! Ja sam evo sad gospođa u najboljim godinama i s optimalnom kilažom, iza mene je trideset penjanja na Sljeme u zadnja dva mjeseca, u mom su organizmu učinci dobre prehrane s puno vlakana, a ispred mene medicinski tim koji djeluje kao da neće probiti žilu u mojoj ruci na nekoliko krivih, nego samo na jednom, pravom mjestu. Na stolu kod izlaznih vrata, za junake koji su već dali krv, pladnjevi prepuni štrudli s makom i orasima, već se vidim kako ih jedem nakon herojskog podviga i kako se poslije s djecom smijem dok ona pomalo užasnuta gledaju mak koji se ugnijezdio između mojih zuba.

Ali štrudle valja zaslužiti. Medicinska sestra mi ponudi stolicu, uzimaju mi kap krvi iz prsta nad posudom u kojoj je prozirna tekućina. Kapljica pada unutra, medicinska sestra mi usputno veli: "Samo provjeravamo imate li dovoljno željeza u krvi." Naravno da imam, mislim samouvjereno, da samo znate koliko posla odvalim u danu, kako sam jaka, brza i efikasna... u meni je energije za još tri ovakva tijela! Obje zainteresirano gledamo kapljicu, ja s ponosom na prekrasnu tamnocrvenu boju, kao da sam baš ja za tu nijansu zaslužna. Ali! Ljupka kapljica pluta na površini, kao da je od ulja. Ne samo da ne tone odmah kao što je potonula kapljica barbe koji je ispred mene stajao u redu nego se ta kapljica drži kao da će tu plutati do kraja moga ljetovanja. Medicinska sestra me u čudu gleda i veli: "Vi ste kritično slabokrvni, javite se liječniku odmah, vama je potrebna terapija." Odlazim iz Doma kulture pokunjena, odlučno odbijajući štrudlu s makom pripremljenu za uspješne davatelje krvi jer znam da je nisam zaslužila. Ljetovanje je za mene počelo porazom. Moja krv dakle ništa ne vrijedi. Ne samo da je ne mogu dati drugima

nego ni meni samoj nije dovoljno dobra. Liježem na vruć otočni kamen, djeca se sućutno stiskaju uz mene, znaju već nesretnu povijest mog darivanja krvi, a sad i svjedoče najnovijoj epizodi. Šutimo, oni suosjećajni, ja slabovoljna, što je u jeziku koji me opisuje novi sinonim za slabokrvna. To je dakle kraj. Nema smisla više pokušavati. Neću spasiti ničiji život, neću se upisati u zlatni popis darovatelja, neću nikad dobiti bedž na kojem su nacrtane dvije kapljice krvi koje se sjedinjuju u oblik srca.

Ali dok ležim na otočkom kamenu stiješnjena između Ane i Jurja, moja slabašna krv odjednom procirkulira poletnije potaknuta spasonosnom mišlju:

“Hej, pa ja imam dva bubrega!”

Gospodin Krešo

Otkad sam ja na Filozofskom faksu, a to je već dugo dugo, gospodin Krešo prodaje knjige ispred glavnog ulaza u zgradu. Poreda ih po zidiću i satima bdije nad njima. Uglavnom su to rijetke i nadasve dobre knjige, samo što i loše knjige više slabo koga zanimaju, a dobre pogotovo. Prije je svoje radne sate gospodin Krešo provodio stojeći kraj knjiga, kao vojnik koji zna svoje mjesto u hijerarhiji i u svakom trenutku iskazuje respekt nadređenoj instanci – književnosti. A sad mu se nakupilo godina, hladnoće i umora u kostima, pa kraj ulaza, ali tako da nikom nije na putu, sjedi na običnoj drvenoj stolici. Kaže da je već o sebi čuo glasine da se eto i on konačno na Filozofskom dočepao fotelje.

Uvijek s nekim razgovara, redovito sa studentima, nerijetko i s profesorima. To su sve njegove stalne mušterije, ali su prije svega njegovi znanci i sugovornici, a razgovor i toplina ipak su ljudima poput njega najdragocjenija valuta.

Gospodin Krešo već dugo živi sam. Donedavno je imao macu, koja je bila lijepa i mazna. I ljubomorna. Kad bi vidjela da se on s nekim upušta u dulji razgovor, dobacila bi mu uvrijeđen pogled i okrenula mu zavodljivu liniju svojih leđa, lišavajući ga pažnje sljedećih nekoliko sati. Nedostaje mu svila njezine dlake pod dlanom, njezina jogunasta pri-

roda i njezin karakter na kojem bi joj, veli on, mnogi ljudi mogli zavidjeti.

Gospodin Krešo je slab i teško hoda. Od tramvajske stanice na kojoj siđe pa do svog radnog mjesta – stepeništa ispred Filozofskog, što je udaljenost od nekoliko stotina metara – katkad korača jako dugo. Nosi tešku torbu sa svojim knjigama. Kad god ga netko od nas prepozna, ponese mu torbu, pa knjige stignu na posao puno prije svoga najboljeg prijatelja. Jer gospodin Krešo nije samo prodavač knjiga. On je zapravo njihov najdobrohotniji skrbnik. On pazi da svaka njegova knjiga ode u kuću gdje će joj biti najljepše, gdje je nekom stalo do nje, gdje još samo ona nedostaje da bi sve bilo namireno, pa makar privremeno – do nekog novog nedostatka, do neke nove knjiške žudnje.

Mnogo se nas muva oko faksa i u njemu, mnogo nas je koji sebi umišljamo da smo baš mi i ono što pišemo u člancima, knjigama, što govorimo pred studentima i u medijima... važan dio bogate slike ovog najvećeg i u mnogočemu najboljeg fakulteta u državi.

Ali prizor u kojem jedna studentica jutros gospodinu Kreši donosi sendvič i voćni jogurt, a on joj poklanja Burgessovu *Paklenu naranču* i o istom trošku, dakle besplatno, drži joj kratko predavanje o romanu, distopiji, o Kubrickovu filmu, o ravnodušnosti, o nasilju kojim roman pršti, a ona sluša sa zanimanjem i s pogledom punim naklonosti klečeći pokraj njega, kadar je kojim bi trebao početi dokumentarni film o ovom fakultetu i ljudima koje je okupio, odredio i promijenio zauvijek, uglavnom nabolje.

***

Preko vikenda sam se razjurila po imboksima i za gospodina Krešu utanačila sljedeće: Tina i Robi darovat će mačka, lijepog, šarenog, dotjeranog. Na Andrein prijedlog, s Kar-

lom i Lorenom dogovorila sam kupnju i postavljanje kasice u KSFF-u za sakupljanje novca za macu. Odlučila sam mu kupiti i cipele i ponuditi svoj broj telefona, da me zove kad zatreba bilo što, ili njemu ili maci.

Dođem jutros kod gospodina Kreše koji na svojoj maloj drvenoj “fotelji” ispred faksa, uz zidić duž kojeg su već poređane knjige, čita novine. Čučnem pokraj njega i stanem mu euforično, ali biranim riječima da ga ne uvrijedim, nabrajati šta sam sve za njega smislila. On me gleda svojim blijedoplavim očima, smješka se i sve što nudim nježno, ali decidirano odbija. Macu neće jer svog sijamskog mačka Coca ne može zaboraviti, Coco je nezamjenjiv, kaže. Cipele neće jer ima dijabetes, najviši stadij, i prijete mu amputacije prstiju. Da mu kupim mobitel neće, jer kaže da je čovjek devetnaestog stoljeća i da mu ta moderna čuda ne trebaju. Neće ni da ga odvedem na ručak, kaže da jede u starčkom domu na Iblerovom, da je tamo hrana najbolja, ali da nije loša ni u Klaićevoj. Nudim mu jabuke, reske, skoro kisele jer je šećeraš. Odbija i to, veli jeo bi samo crvljive jer je crv dokaz da jabuka valja.

Nijednu moju uslugu nije htio, nijednu moju ponudu nije prihvatio. A cijelo me vrijeme gledao s puno blagosti i skoro samilosti. Na kraju se sagnuo prema knjigama i posegnuo za najboljom među njima.

Poklonio mi je *Uzvanika posljednjih svečanosti* Villiersa de l’Isle-Adama, jednu od mojih najdražih knjiga, koju, naravno, imam, ali mu to nisam rekla. Kazao je: “Evo, da i ja vama nešto poklonim.” “Ali ja vama nisam poklonila ništa”, konstatiram razočarano, a on odgovara: “Kao da je to važno.”

Znam zašto mi je dao baš tu knjigu, i znam zašto nije htio ništa od svega što sam mu nudila. U toj je knjizi priča “Mučenje nadom” u kojoj židovski rabin pokušava pobjeći iz

tamnice gdje ga je smjestila Velika inkvizicija. Čudnim spletom okolnosti on uoči svog mučeničkog pogubljenja uspijeva izaći iz ćelije, puže kroz hodnike, podrume, neopazice se provlači pokraj čuvara. U njegovu gladnom, iznurenom tijelu duša se nadima nadom da će se dočepati slobode. Bijeg traje dugo, nada raste. Konačno, zaista, jadni se rabin domogne izlaza. Slobodan je! Ali nakratko. Odmah se nad njim nadvija neumoljiva figura Velikog inkvizitora koji mu zlorado otkriva da je u zamci velike zlobe – da je mučen nadom. I da je njegovo pogubljenje neizbježno.

Mislim da gospodin Krešo nije htio da ga mučim nadom. Nadom da nije star, da nije bolestan, da postoji društvo i sva sila ljudi koji se žele brinuti za njega. Prekasno je za to. I on ne želi da mu kraj života prolazi u iluziji.